

1. Otázka bytí

Heidegger je lhář

Mezi jsoucnem a bytím je rozdíl, který nazývá ontologickou diferencí. Bytí je odlišné od jsoucn, má jiné vlastnosti, ukazuje se skrze ně. Heidegger hledá jsoucno, které by mohlo nejspolehlivěji vykazat bytí. Dochází k našemu vlastnímu jsoucnu, nazývá ho Dasein. Chce říci, že my jsme právě oním místem, které je místem bytí. Bytí se ukazuje v našem nejběžnějším způsobu naší existence. Základním rysem existence je starost. Mít starost o vlastní bytí znamená mít obavy o naše případné nebytí. Člověk je časová bytost, uvědomující si svou vlastní konečnost, proto pracuje na svém bytí. Bytí se může ukázat jen v aktivitách našeho obstarávání, tím si uvědomujeme, že jsme časové bytosti. Mezní zážitky nám pomáhají uvědomit si naše bytí, bytí odkrývat. Úzkost je znakem naší „obstarávající se“ konečné existence. Velmi blízký je jí strach.

Úzkost a strach z konečnosti zažívají všechny živé organismy. Nedostatek vody, přílišné teplo, mechanické poškození. To všechno rostlinám ubližuje, umí být nervózní, mít horečku nebo dokonce plakat. I když rostliny neumí utíkat, některé se ve strachu přece jen brání pohybu - zavírání listů. Zvíře utíká při každém nebezpečí. Všechny organismy jsou „naprogramovány“ tak, aby zachovaly svou existenci, aby se „obstaraly“. Mezní situace zažívají všichni. Člověk, zvíře i rostlina nemají strach ze samotné ztráty bytí, ale z tělesných, hmotných změn. Člověk má strach se změny svého fyzického stavu jako jsou bolest a stáří. Mezní situace je spojená s tělesným ohrožením, teprve tělesným ohrožením si uvědomujeme možnost ukončení existence (Úzkost z možnosti vězení nevede k otázce po vlastním bytí). Když se ptáme na smrt, neptáme se na abstraktní nehmotné bytí, ale na stav hmoty, která u člověka už není schopna komunikovat, ale přesto stále tato hmota existuje. Protože bytí je odlišné od vlastností, jaké mají jednotlivá jsoucna, bude nás více trápit vlastnost jednotlivého jsoucn, než jeho bytí. I když je rozdíl mezi bytím a jsoucnem, hmota, jsoucno nemůže být bez bytí.

Bytí se ukazuje přes všechna jsoucna. Když člověka přejede auto, je z něj krvavý flek, i tento flek je jsoucnem - viditelným, změní se v jiné jsoucno, ale stále je. A protože je, neztratilo své bytí. Flek se postupně změní v popel, i ten ale stále bude, bytí se přes něj projevuje. To znamená, že člověka bytí neopustilo, pořád se v něm účastní. Naše bytí nás tedy hned tak neopustí, pořád po nás něco zůstane, pouze změní formu. Strach z nebytí je zbytečný, stále v nějaké podobě budeme. Pak nemáme strach z ukončení našeho bytí, ale ze změny vlastnosti našeho bytí. Nebytí není pro člověka problém, problémem jsou vlastnosti, podoby jeho bytí.

2. Pojmy hmota a příroda

Hmota není jen pojem

Mějme pokusné osoby a kamna. Kamna jsou studená a naprosto bezpečná. Pokus spočívá v tom, že organizátoři pokusu sdělí pokusným osobám, že kamna jsou horká. Osoby mají za úkol si tuto skutečnost ověřit. Výsledkem pokusu je zjištění, že osoby, které vykazují hysterické rysy nebo mají k hysterii sklony, potvrdí, že kamna jsou horká. U některých hysterických osob se objevily na ruce popáleniny. Podobné vlastnosti vykazují osoby trpící schizofrenií. Taková osoba hovoří s osobou fiktivní, kterou nikdo jiný nevidí ani nemůže vidět. Fiktivní osoba je pro schizofrenika osobou skutečnou, s kterou se může bavit, smát i prát. Pokud ho uhodí, bude to pro něj skutečností a ponese všechny následky. Mezi další projevy jiného hodnocení reality a působení na hmotu patří „záračná uzdravení“. Záračná uzdravení patří mezi skutečné jevy, se kterými se lékaři setkávají. Zdrojem jejich záračného uzdravení jsou víra v lepší obrat, odvaha, pozitivní myšlení nebo důvěra ve zvolenou terapii. Všichni vyléčení mají společnou schopnost tyto zdroje mobilizovat. Tyto osoby se dají roztrdit do tří kategorií. V první jsou ti, kteří chápou nemoc jako vetřelce a potřebují s ní bojovat, protože chtějí ještě dosáhnout určitých cílů. V druhé skupině jsou ti, kteří jsou věřící. Věří, že se vyléčí. Třetí skupina je tvořena lidmi s touhou změnit svůj dosavadní život. Všem skupinám je společné to, že chtějí. Všechny myšlenky, pocity vnímá a zpracovává nejen mozek, ale i tělo. Emocím tak připadá obrovský vliv. Jak záračně vyléčení a psychicky nemocní souvisejí s hmotou? Jejich životy vypadají, jako by byly schopni nějakým způsobem, nějakou silou hmotu ovlivnit, změnit. Touto silou by mohlo být vědomí, které je chápáno jako protiklad hmoty. Vědomí, duch, psychická síla působí na hmotu a ovlivní ji. V takovém případě by hmota byla pouze pojmem, pojmem v realitě nedůležitým, protože důležitější by bylo vědomí, které realitu tvoří. Hmota by byla taková, jak si ji představíme, jak si ji vyrobíme, závisela by na našem vědomí. Anebo by byla pouze naší představou. Přesto tomu tak není. Existují osoby, které mají rozbitou hlavu po průchodu imaginární zdí, ale neexistuje žádná osoba, která by bez zranění reálnou zdí prošla.

3. Prostor

Konečnost či nekonečnost (prostoru) reálného světa?

Existují různé geometrické modely vesmíru. Vesmír může být konečný nebo nekonečný. Obě možnosti mají své zastánce, kteří jsou ochotni své modely doložit výpočty. Lidé se přiklánějí spíše k vesmíru nekonečnému. Kdyby byl konečný, nabízí se otázka, co je za ním. Když má být konečný, nebude za ním nic. Kdyby bylo za světem něco, něco jiného, jiný svět, otázka by byla, co je za hranicí tohoto jiného světa. Situace by byla stejná, buď by tvořily různé světy za sebou opět nekonečno, nebo by byl svět poslední a za ním opět nic. Toto nic je těžko představitelné. Také je těžké si představit hranici mezi konečným světem a nicotou. Pokud by byl svět konečný, mohlo by to znamenat existenci nicoty. Nicota je depresivní. Pak by se dalo odpovědět existencí nicoty stejně i na otázky podobné. Co je po smrti? Nic. A co Bůh? Měl by moc nad konečným světem? Byl by Bůh konečný s konečnou mocí? Těžko si představit nekonečné dobro, nekonečného Boha v konečném světě. Do konečného světa jde těžko vložit myšlenku nekonečnosti.

Do konečného světa se nemůže vejít nekonečný počet čehokoliv. S pádem nekonečnosti by se musela vyrovnat matematika. Do konečného světa nelze vměstnat nekonečně mnoho metrů, litrů, tun. Konečný vesmír lze změřit. I když mezi jedním milimetrem a druhým milimetrem je nekonečně mnoho čísel, nekonečný uzavřený interval, do konečně změřitelného vesmíru se nekonečně mnoho kilometrů prostě nevejde. Výpočty, které by počítaly s nekonečnem (limity) by se staly pouze teoretickými hrátkami. Chudák Euklides by asi o svou teorii přišel. Přímka bude mít konec i začátek a dvě různoběžky se nemusí vůbec střetnout a mít společný bod. Mohl by prohlásit svůj geometrický model za ryze teoretický na realitě nezávislý.

Důkaz existence meze by se projevil i v etice. Nekonečnost světa slibuje jeho nekonečné poznávání, což znamená nekonečný vývoj člověka, který pořád musí na sobě pracovat, aby mohl poznávat nekonečný vesmír, který stejně nikdy poznat nebude schopen. Konečný svět poznat lze. Otázka je za jak dlouho, ale při troše optimismu poznání světa bude možné. Člověk by se necítil tak maličký v tom širém světě, na druhé straně by mu mohl připadat těsný. Jak by reagoval na myšlenku, že jednou jeho rozum může pojmut celý svět?

Opravdu je marné honit bycha?

Lítost nad svým rozhodnutím projevili asi každý. Nějakým způsobem jsme se v minulosti rozhodli a teď máme pocit, že naše rozhodnutí nebylo správné. Lítost je způsobena tím, že nyní vidíme možnosti, které nám předtím unikly, které jsme si neuvědomili. Vidíme, jak se naše budoucnost vyvíjí a nejsme s ní spokojeni. Vidíme také, jak by se asi mohla vyvíjet naše alternativní cesta případného jiného rozhodnutí. Jak by to vypadalo, kdybych se mohla v čase vrátit zpátky přesně na to místo a v též čas, kde jsem se rozhodla. Těžko říct, zda by mi stroj času dokázal zachovat paměť budoucnosti. Předpokládám, že jsem nyní v minulosti bez vědomí další budoucnosti a v kapse žádný pokyn, jak se mám rozhodnout. Rozhodnutí bylo způsobeno informacemi, které mi byly dostupné a také psychickým stavem a způsobem myšlení. Všechny okolnosti, které na mne působily, by byly stejné, dostupné informace stejné. Psychický stav by byl stejný. Rozhodla bych se stejně. Zpětně si mohu uvědomit, co zapříčinilo mé rozhodnutí, i když ani to není jisté. Mezi minulostí a lítostí uběhl jistý časový interval a paměť není dokonalá, aby si vybavila všechny výchozí podmínky, vlivy i citový stav. Musela bych přesně znát všechny výchozí podmínky. Abych se rozhodla jinak, musely by se změnit podmínky, musela bych vědět, jaká příčina vyvolala mou reakci. Představitelé, kteří považovali člověka pouze za mechanický stroj, by ze mne měli radost. V určitém čase spočítají všechny vlivy, zhodnotí dostupné informace, které mám k dispozici. Provedou psychotesty a všechno vyhodnotí. Podle zákona akce a reakce určí mé budoucí rozhodnutí. Vytvoří obecný vzorec pro mé chování, které bude platit v kterémkoliv čase, na kterémkoliv místě. Honit bycha by bylo marné, protože by existoval zákon - vzorec mého chování.

Navíc kam bych se v čase vrátila? Pokud se v současné době vrátím do minulosti, činím tak v současnosti, v mém současném čase. Minulost by pak byla totožná se současností. Minulost by také byla potenciální budoucnost - minulost do které se mohu v budoucnu kdykoliv vrátit. Budoucnost by se tedy proplétala, střetávala s minulostí. V mém přítomném okamžiku by dalším následujícím okamžikem mohla být minulost nebo budoucnost. Protože budoucnost má pak nekonečně mnoho možností, je stále otevřená, nemůže existovat stejně jako minulost.

5. Pohyb

Co nás zajímá, když se zajímáme o pohyb?

Pod kopcem stojí člověk a pozoruje valící se balvany. Vidí různé balvany a jejich různé dráhy. Kameny, které padají na odvrácené straně kopce nevidí. Z padajících kamenů jej upoutají pouze ty, které ho nějakým způsobem mohou ovlivnit. Kameny od něj vzdálené ho nechávají chladným, buď o nich neví, nebo jej neohrožují na životě. Může předpokládat, že kameny mohou padat také z k němu odvrácené strany kopce. Pokud se na druhé straně kopce nachází jeho domov, bude ho pád těchto kamenů zajímat, i když jej nevidí, ale pouze předpokládá. Pokud nehrozí nebezpečí zničení obydlí, města, o tyto jemu neviditelné padající kameny se nebude zajímat, protože ho nijak neovlivní. Pozornost pozorovatele upoutají kameny valící se naproti něj. V tomto okamžiku musí uvažovat, jaká asi bude dráha kamene, jaká jeho rychlost, musí odhadnout místo a čas, ve kterém ho kámen mine nebo nemine. Aby přežil, musí si uvědomit budoucí polohu kamene a zvážit své možnosti. Uskočit nebo neuskočit. V tomto případě jediné co pozorovatele zajímá, je možná budoucnost, jeho budoucnost. Pokud se tedy zajímáme o pohyb, zajímáme se o to, zda se nás nějakým způsobem pohyb dotkne, zda nás nějakým způsobem ovlivní. Pokud uvážíme, že pohyb bude mít pro nás nějaké následky, upoutá naši pozornost. Nezajímá nás samotný pohyb, ale následky tohoto pohybu. Zajímá nás tedy budoucnost a čas. Pohyb, který nevidíme, nás nezajímá, ale víme-li o něm a víme, že s jeho následky se setkáme v budoucnu, pak nás zaujme. Když se zajímáme o budoucnost, o možné následky, zajímáme se především o budoucnost vlastní. Tážeme se, zda přežijeme, nebo co - jaký pohyb - máme udělat pro přežití. Veškeré naše pohyby jsou motivovány zachováním naší existence, přežitím. Veškerý lidský pohyb směřuje k zachování existence pro budoucnost. Hýbeme se, protože máme v budoucnosti nějaký cíl, ke kterému chceme dospět. Těmito cíly jsou především základní biologické potřeby, veškerá činnost směřuje k jejich uspokojení. Co nás zajímá, když se zajímáme o pohyb? Zajímá nás, jestli v budoucnosti, v příštím okamžiku budeme ještě existovat, popřípadě jaký pohyb pro záchranu máme vyvolat. Zajímá nás čas - budoucí čas.

6. Kauzalita a determinismus

Bez příčiny (boží vůle) ani vlas z hlavy nepadne?

Sedím u počítače, protože je to vůle boží. Vím to, protože se mi nechce, ale něco ve mne křičí, že bych měla - Bůh mě prostě nutí. Píši, protože Bůh tomu chce, ale nevím, zda to, co píši, také chce. Netuším, jestli jsem za svou práci zodpovědná. Vyjadřuje Bůh přez mě svůj názor? Pokud mě nutí psát, tak asi ví, co napíši. Musí to vědět, jinak by nebyl vševědoucí. A když ví, co napíšu, tak v tom vidí nějaký smysl, protože mě stále nechává psát. Určitě půjde o nějaké dobro. Předpokládám, že Bůh jestliže je dobrý - jako dokonalý by snad měl být dobrý - kdyby věděl že to bude blbost, určitě by mne zastavil. Přece by nedopustil nějakou špatnost a jestliže ano, pak se časem projeví jako dobro, tudíž o žádnou špatnost nejde. Těší mne, že si všímá i mé maličkosti, má totiž tolik důležitých věcí na práci. Trochu mám pochybnosti, jestli se zabývá takovými malichernostmi, ale kdyby to nezvládal, nebyl by dokonalý. Navíc bylo by divné, kdyby svou péči věnoval jen některým lidem nebo věcem a jiné by nechal ať si dělají co chtějí. Jenže pak by ti, o které pečuje, stejně ovlivňovali své okolí, nás, mě a výsledek by byl asi stejný. Kdyby Bůh s chováním lidí a jejich důsledky nesouhlasil, nějak by je usměrnil. Ani v tomto případě nemůžu za své dílo. Jenže co, když Bůh nekontroluje ani vybrané jedince. Mohl vše stvořit, a zbytek nechat na evoluci. Evoluce dospěla až ke mne, IQ a EQ mám po předcích. Opravdu jsem si nemohla vybrat, komu se narodím ani jaké charakterové rysy jsem převzala. A protože všechno rozhýbal Bůh a předky jsem si nevybrala, opět nenesu žádnou odpovědnost. Anebo by Bůh připustil omyl přírody? Asi ne, když tvořil, musel snad mít nějakou vizi, musel vědět, co tvoří a k čemu jeho dílo má směřovat a navíc je dokonalý, určitě by se jen tak pasivně na svůj omyl nedíval a neplakal by nad ním. Je nepředstavitelné, že by Bůh, která je bytostí dokonalou, vševědoucí a dobrotivou něco stvořila a pak by se divila. Všechno co se děje je tedy z boží vůle, Bůh je zodpovědný/á za všechno, za veškeré dění ve světě a za mne. A pak všechno musí mít svůj smysl. Jenže, co když Bůh není? Tak mám fakt problém. Ale osobnost a inteligence, která ovlivňují veškeré naše jednání, se opravdu dědí!

7. Zákon a zákonitost, nutnost a nahodilost

Bez chaosu nelze žít.

Každý živý organismus existuje, jestliže se mu dostává takových podmínek, které potřebuje ke svému životu. Jejich vznik, vývoj podléhá zákonitostem, vývoj je zákonitý, podléhá zákonům přírody. Pokud se zákony změní, změní se i životní pravidla organismů tak aby přežily, jinak zaniknou. Může se stát, že nějaká rostlina vznikne náhodou, náhodou se uchytí v místě, kde se původně nenacházela, nebo se změní její prostředí vlivem člověka. Svému novému prostředí se přizpůsobí. Koráli potřebují ke svému životu chlad. Když vzroste teplota v moři v průměru jen o jeden stupeň Celsia proti dlouhodobému průměru, přestávají fungovat řasy, které korály zásobují potravou. Přesto koráli zřejmě přežijí globální oteplování. Přežili tu 220 milionů let a dokážou to i nadále. Naučili se přizpůsobit se. Vstupují do symbiotického soužití s novým druhem řas, které jsou schopny odčerpávat nadbytečné teplo. Změna jejich životního prostředí pro ně znamená nový vývoj. Neočekávané změny - chaos žene vývoj dopředu. Činí životní formy rozmanitějšími. Mozek člověka je výsledkem vývoje, kdy musel řešit nečekané situace, aby přežil. Mozek (lidský i zvířecí) potřebuje chaos ke svému zdokonalení. I v chaosu je třeba se nějak orientovat, protože chaos nemá pravidla, nelze v něm žít v zajetých kolejkách. Mozek se snaží v chaosu najít nová pravidla, zákony přežití, tím zvyšuje svou kapacitu paměti, stává se odolnějším. Kdyby neexistoval chaos, ve všem by byl řád. Vývoj by existoval stále, ale jeho výsledky by byly předvídatelné. Platily by stejné zákony přírody, žily by stejné organismy. Chaos zapříčiňuje rozvoj inteligence - inteligence k přežití - u organismů, které toho jsou schopny. Lidská inteligence, vzniklá příčinou chaosu, pak sama chaos vytváří. Pro nás budou dále platit zákony přírody, zároveň budeme tyto zákony svému okolí měnit. Jestliže jsme se vyvíjeli díky nečekaných, nepředvídatelných situacích, které jsme museli pro přežití řešit, nyní sami svými zásahy svému okolí chaos způsobujeme. I když nevíme, kam nás chaos způsobený námi dovede, bude to aspoň zábavnější (určitě bolestnější) než stále stejné zákony a neměnný svět.

8. Nové kategorie v ontologii - systém, struktura, funkce, informace

Jaký je rozdíl mezi hromadou kamení, počítačem a živým organismem?

Kamení předchází živým organismům, počítačům. Ve vývoji naší planety nejdříve vznikají kameny, pak živé organismy. Živé organismy se vyvíjejí z nižších, s jednodušší centrální nervovou soustavou, až po člověka. Centrální nervová soustava člověka je vysoce organizovaná, složitá a dosud ne zcela známá. Člověk jako inteligentní bytost (?) tvoří inteligenci umělou. Umělá inteligence je vytvářena analogicky s inteligencí lidskou. Programy vznikají na základě lidského myšlení, logických pravidel, vývojových diagramů, pracují na podobném základě jako lidský mozek. Lidský mozek je snad možné chápat také jako počítač, složitý počítač. Člověk žije stejně podle principů akce a reakce tak jako počítač - reaguje na určitý podnět. Podněty k nám přicházejí z okolí do mozku přes smyslové orgány. To už dokáže i počítač a jeho umělé smysly budou stále dokonalejší. Co ještě k dokonalosti umělé inteligence chybí, je schopnost reprodukovat se a vývoje. Sám počítač vylepšit svůj program nemůže. Prozatím. Je tudíž závislý na člověku. Chybí mu také morální hodnocení jeho činů a odpovědnost za ně. Tuto vlastnost mají lidé, ale jaksi se v celosvětovém vývoji neprojevuje. Chybuje vždy programátor, ne počítač. Umělá inteligence je tedy méně nebezpečná než inteligence lidská. I vzpoura robotů by byla jen následkem chyby v programu. Člověk je nebezpečný svému okolí a sám sobě. Jeho výtvořiny postupně spějí k jeho vlastnímu zániku. Takže až zničí sám sebe, nejspíše nějakou dobu přetrvávají výsledky jeho inteligence - inteligence umělá, i když ji nebude mít kdo ovládat. Pak zanikne i ona, protože jí bude chybět potřebná údržba. Zaniknou obě inteligence a otázkou je, která z nich bude vesmíru asi víc chybět. Ani jedna neznamená pro vesmír větší přínos, veškerá inteligence je využívána jen pro člověka, nehledě k tomu, co přinese svému okolí. A tak až se ufoni podívají na následek lidské inteligence, určitě si oddechnou a možná posbírají pár drátků, které se jim budou hodit. Takže na samém konci vývoje veškeré inteligence stejně zůstanou kameny.

Nejdříve zanikne člověk, potom počítače, zůstanou kameny, jejichž poločas rozpadu je nejdelší.